

ІСИХАЗМ У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОЇ ПАРАДИГМИ

Актуальність осмислення теми ісихазму у контексті неklasичної філософської парадигми полягає у тому, що, ісихазм є, по-перше, такою духовною практикою, яка має історико-релігійну традицію, що нараховує майже дві тисячі років. По-друге, ісихазм – це християнський містичний світогляд, який має потужну теоретичну богословську традицію. Поєднання першого й другого робить ісихазм «ядром» культури східно-християнської традиції.

Тим не менше, як практика так і теорія ісихазму протягом тисячоліть залишалася на периферії західноєвропейської класичної філософської парадигми, виступаючи, скоріше аномалією ніж нормою християнського життя. Теоретично ісихазм зводився до конфесійної особливості православної культури, а це явище, як правило, було ототожнене спочатку із особливостями чернечого життя, а потім зведене до окремих груп чернецтва, які представляють значну меншість, порівняно із загальноприйнятим способом монастирського життя. Це призвело до внутрішньо суперечливого відношення самих християн до «ядра» православної традиції.

Таке за суттю негативне відношення до ісихазму і такий суперечливий стан в середині православної традиції обумовлений, на наш погляд, впливом класичної філософсько-релігійної парадигми, що була панівною від Античності до ХІХ ст. Народження цілого спектру неklasичних методологій з кінця ХІХ і особливо протягом ХХ ст. дозволила сприйняти і ввести в теоретичне поле досліджень ті явища, які класичний підхід не міг собі дозволити. По-друге, неklasичні методології почали звертати увагу на онтологічний та антропологічний досвід, який раніше ігнорувався.

Не випадково сплеск зацікавленості практикою та теорією ісихазму у XX ст. можна назвати своєрідним джерелом формування цілісної парадигмальної картини неklasичної філософії. Теорія і практика ісихазму з його уявою холичної людини почала обумовлювати навіть структуру неklasичної філософської парадигми, основою якою стала філософська антропологія. Антропологізація стала локомотивом розвитку і філософії і богослов'я. Фундаментальна антропологія у свою чергу вбирала в себе увесь спектр методологічних та онтологічних пошуків і дозволила говорити навіть про неklasичну метафізику.

Саме дослідження ісихазму крізь призму пошуків неklasичної філософської парадигми мало і продовжує мати евристичний ефект, який дозволяє долати не тільки «Смерть Філософії», а й формує перспективу останньої. Одночасно процес внутрішньої трансформації фундаментальної філософії дозволяє під іншим кутом подивитися на практичну та богословську спадщину традиції. Це дозволяє саму традицію сприймати як традицію, а не аномалію. Окрім цього це дозволяє релігійну традицію східного християнства осмислити як основу сучасної філософської традиції.

З іншого боку, для самої філософії теоретичний і практичний досвід традиції ісихазму є тим історичним явищем, яке є підтвердженням парадигмальності, неперервності та нелінійності безпосередньо неklasичної філософсько-релігійної парадигми.

Але саме поняття «неklasична філософсько-релігійна парадигма» усталено використовується у сенсі методологій, що розроблялись у XIX-XX столітті, як альтернатива логоцентризму класичної парадигми. Аналіз ісихазму у контексті філософської парадигми має достатньо евристичний ефект для самої філософії у результаті чого «неklasична філософсько-релігійна парадигма» стає ширшим за об'ємом. Вона вбирає в себе метафізичну, онтологічну, епістемологічну та антропологічну проблематику як єдиний структурований комплекс філософії, що розвивався в історії філософії як альтернатива панівній класичній філософсько-релігійній парадигмі.

З точки зору послідовності історичного характеру розвиток некласичної філософсько-релігійної парадигми відбувався нелінійно. З іншого боку нелінійність релігійно-філософського розвитку некласичної філософської парадигми дозволяє пояснити періоди відродження та занепаду ісихастської традиції.

Взаємозв'язок ісихастської традиції з некласичною релігійно-філософською парадигмою має своє метафізичне та онтологічне джерело, яким виступає християнська патристична теологія. При цьому необхідно зауважити, що, на відміну від усталеного погляду, православна теологія не може трактуватись як форма неоплатонізму. Такий підхід обумовлений тим, що, з одного боку, поняттєвий апарат всієї античної філософії активно і творчо використовується в християнській патристичній теології. Та, з іншого боку, попри творче перетлумачення багатьох античних понять, попри спроби формувати альтернативу античній філософії у якості богослов'я, патристична теологія продовжувала свій розвиток у руслі класичної гносеології і тієї філософсько-теологічній системі координат і мовлення, який існував у той час.

Методологія «некласично-філософсько-релігійної парадигми» не могла розвиватися у контексті методології класичної філософсько-релігійної парадигми. Попри спроби формувати некласичну методологію окремими мислителями (Максим Сповідник, Григорій Палама) така можливість відкривається з другої половини XIX ст., коли почався процес формування некласичних методологій, як альтернативи гегельянству, який став вершиною і уособленням класичного логоцентризму.

Не буде помилкою сказати, що засновником некласичної гносеології став попередник Г. Гегеля І. Кант, який відчув обмеженість логоцентризму. Його ідеї запліднили майже всі ідеї і різні методологічні школи XX ст. Кардинальний злам західноєвропейської класичної філософської парадигми відбувся на її вершині – в царині раціональної гносеології та методології. З кінця XIX і в першій половині XX ст. сформувався цілий спектр методологічних шкіл некласичного типу. Саме останні і сформували нову філософсько-теологічну мову, що запустила процес перетлумачення християнської патристики різними християнськими конфесіями

(протестантизм, католицизм, православ'я). Та зрушення мислення вийшло за конфесійну межу, тому що задало парадигмально-універсальний характер, визначаючи перспективу людини і людства як такого.

Історична динаміка західноєвропейської класичної філософської парадигми пройшла цікавий шлях від абсолютизації першості теології над філософією через їх урівноваження та нейтрального співіснування Істини у двох формах людського пізнання (Аквінський) до методологічного подолання теології філософією (Гегель) і нарешті до повного відкидання теології на узбіччя онтичного існування (Гайдеггер).

Аналізуючи ісіхазм у контексті некласичної релігійно-філософської парадигми, відкривається інший горизонт філософствування. Він є парадоксально відкритою відносно автономною щодо «класики» системою філософствування, що здатний оцінити сильні риси «класичності», але, одночасно, дозволяє осмислити граничні межі останньої. При цьому некласичне філософствування може розвиватися як негомогенна і плюральна система. Хоча з іншого боку це не плюральна система, що релятивізує філософію до її тотальної деконструкції, тому що некласична онтологія формується на трансцендентальному персоналізмі.

Це призводить до того, що некласичне філософствування знаходить важливе місце і для релігії, яку вона, філософія, не поглинає, і не може навіть це зробити. Релігія стає тим потаємним, але не обов'язково ірраціональним (можливо, іншорациональним) початком і кінцем будь-якого філософствування, що ніяк не може допустити за собою класична філософська парадигма [1].

Література:

1. *Ігнат'єв В. А. Взаємовідносини філософії і теології / Нова парадигма: [журнал наукових праць] / голов. Ред.. В. П, Бех; Нац. пед.. ун-т імені М. П. Драгоманова: творче об'єднання «Нова парадигма». Вип. 122. К. : Вид-во НПУ імені М. П, Драгоманова, 2014. С. 49 – 59.*
2. *Перспективы метафизики. Классическая и неклассическая метафизика на рубеже веков: Материалы межд. конференции. Санкт-Петербург,*

- 28-29 октября 1997 г. / Андрияускас А., Артемьева Т.В., Шраг К. и др.; отв ред. М.С. Уваров. СПб.: С.Петербург. отделение Ин-та человека РАН, 1997. 181 с.
3. Петров, В.В. Максим Исповедник: онтология и метод в византийской философии VII в. [Текст] /В.В. Петров; Рос. акад. наук, Ин-т философии. М.: ИФРАН, 2007. 200 с
 4. Після філософії: Кінець чи трансформація? / Упоряд. К. Байнес. Київ: Четверта хвиля, 2000. 432 с.
 5. Хоружий, Сергей (2012a) Исследования по исихастской традиции: В 2 т. Т. 1. К феноменологии аскезы. СПб.: Издательство Русской христианской гуманитарной академии, 2012. 240 с.
 6. Хоружий, Сергей (2012b) Исследования по исихастской традиции: В 2 т. Т. 2. Многогранный мир исихазма. СПб.: Издательство Русской христианской гуманитарной академии, 2012. 448 с.